

DE ZUSTERCONGREGRATIE FRANCISCANESSEN VAN DE HEILIGE JOSEPH IN BROEKHEM

Jef Boosten

De zusters Franciscanessen zijn vanaf juni 1882 aanwezig in Valkenburg en vanaf mei 1961 in Broekhem in Huize Boslust.

De congregatie werd gesticht op 28 oktober 1867 door Moeder Alphonsa Kuborn te Schweich, Duitsland, als congregatie "Barmhartige zusters van de Derde Orde van de H. Franciscus van Assisi"

Moeder Alphonsa, stichteres van de congregatie

Het gezin Kuborn-Engling

Moeder Alphonsa Kuborn werd 10 maart 1830 geboren in Mertert Luxemburg, als achtste uit een gezin van 12 kinderen. Bij het doopsel ontving zij de naam Elisabeth. Haar tweelingzusje Marguerite stierf al vrij jong op 25 mei 1830. Haar ouders Johannes Kuborn en Elisabeth Engling behoorden tot de notabelen van het dorp en bezaten een grote boerderij met veel landerijen. Johannes Kuborn was van 29 oktober 1841 tot aan zijn dood op 7 november 1869 burgemeester van de gemeente Mertert.

Elisabeth, zuster Alphonsa

Elisabeth groeide op in een vroom gezin en op 12-jarige leeftijd ging zij naar het pensionaat St. Sophie van de zusters van Onze Lieve Vrouw te Luxemburg. Hier bleef ze tot haar twintigste om opgeleid te worden tot onderwijzeres. Maar Elisabeth voelde zich geroepen toe te treden tot een actieve zusterorde om haar leven aan Christus te wijden. Zij werd op 18 juni 1853 opgenomen bij de "Barmhartige Zusters van de Derde Orde van de H. Franciscus van Assisi" te Pfaffenthal Luxemburg. Op 6 december 1855 werd ze ingekleed en ontving haar kloosternaam Alphonsa. Op 1 januari 1858 legde zij de H. Geloften af.

In datzelfde jaar werd ze overgeplaatst naar Ettelbruck om daar de verzorging van zieken en mensen met een geestelijke beperking op zich te nemen. Na zeven jaar werd ze overgeplaatst naar het ziekenhuis van Arlon in België om daar in de verpleging te gaan werken.

In de zomer van het volgende jaar, 1866, brak in de streek cholera uit. Het heftigste woedde de epidemie in Messancy, een dorp in de omgeving van Arlon.

Gedurende 4 maanden verpleegde en verzorgde zuster Alphonsa de slachtoffers van de epidemie met gevaar voor eigen leven. Toen de epidemie bedwongen was, kon zij terugkeren naar het klooster in Arlon. Voor haar grote inzet ontving zij van de burgemeester van Messancy een gouden eremedaille, met als inschrift:

“A la Révérende Soeur Alphonsa! Les habitants reconnaissants de Messancy”

“Aan de Eerwaarde Zuster Alphonsa! De dankbare inwoners van Messancy”

Deze medaille is in juli 2011 door het generaal bestuur van de congregatie, tijdens de verhuizing van het klooster in Schweich, overgebracht naar Brazilië en wordt daar bewaard in het Generaalat van de Congregatie.

Keerpunt

In 1867 kwam een keerpunt in het leven van Zuster Alphonsa, intussen teruggekeerd naar Pfaffenthal.

In Schweich aan de Moezel hadden zich 3 vrome vrouwen verenigd om armen en zieken bij te staan. Zij waren leden van de derde orde van St. Franciscus en wilden een congregatie stichten met kerkelijke goedkeuring. Zij waren op zoek naar een religieuze die aan het hoofd van de congregatie geplaatst kon worden. Dit werd besproken met pater Matthias Kuborn, de broer van zuster Alphonsa en deze noemde zijn zuster. Met veel moeite werd pater Kuborn overgehaald dit met haar te bespreken. Zij antwoordde dat als zij Gods wil erin herkende en haar algemene overste en de bisschop van het diocees hun toestemming zouden geven, dan zou ze het voorstel aanvaarden.

Op 5 oktober 1867 verliet zij met pijn in het hart het klooster te Pfaffenthal. Zij reisde, via Mertert voor een familiebezoek, naar Schweich. Hier werd zij door de deken en de 3 andere zusters hartelijk verwelkomd.

Al snel werden de zusters ingewijd in het kloosterleven en voegden zich nog enkele zusters toe. Op 28 oktober 1867 werden de eerste 5 zusters ingekleed.

De congregatie beschouwt deze datum als de *stichtingsdag*.

Op 3 november 1869 werd de H. Regel van de Congregatie door Mgr. Matthias Eberhard (Vicarius Generaal) goedgekeurd.

De zusters noemden zich “Barmhartige zusters van de Derde Orde van de H. Franciscus van Assisi”.

Geconfronteerd met de erbarmelijke sociale omstandigheden van de 19^e eeuw voegden zij naast de Geloften van Armoede, Maagdelijkheid en Gehoorzaamheid ook de Barmhartigheid toe. Hun werkzaamheden bestonden voornamelijk

uit het verzorgen van zieken en armen en het onderwijzen en opvoeden van arme kinderen.

Klooster in Beek

De zusters ontkwamen niet aan de gevolgen van de Kulturkampf in het Pruisen van Bismarck. Zij moesten Duitsland verlaten. Ook financiële onenigheid in Schweich met de deken en het kerkbestuur hadden hier invloed op. Zij waren genoodzaakt elders hun onderkomen te zoeken.

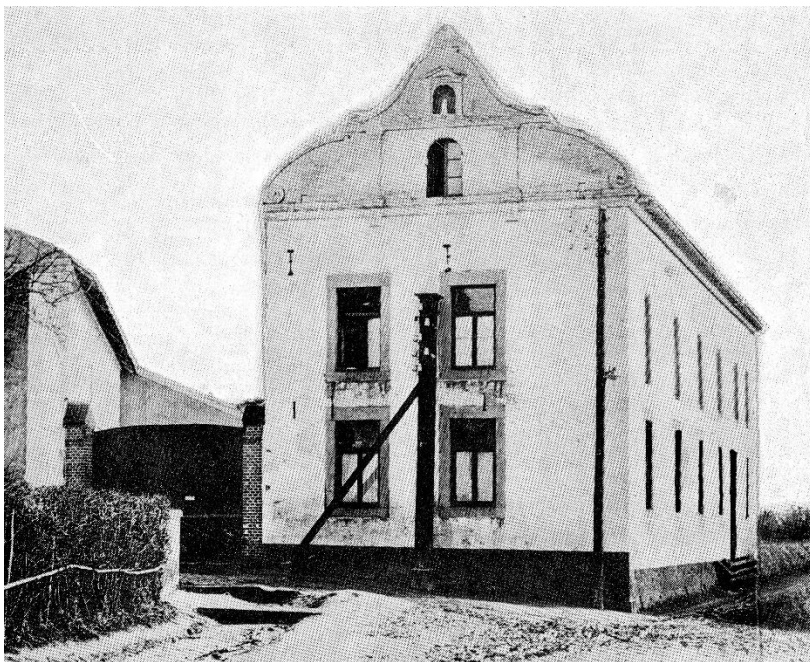
Net als vele andere Rooms-Katholieke orden werd dat een vlucht naar Nederland. Zij vonden het nieuwe klooster in Beek (L.).

Op Allerzielendag 1875 vertrok Moeder Alphonsa met 8 medezusters naar hun nieuwe huis in Beek.

In de beginfase leefden zij in grote armoede. Met financiële hulp van Beekse inwoners lukte het deze moeilijke fase te overbruggen.

Klooster in Valkenburg

De congregatie breidde zich steeds meer uit en moest op zoek naar een grotere locatie. Deze werd gevonden in Valkenburg en op 1 juni 1882 werd het klooster geopend met 6 zusters. Het klooster in Beek bleef als filiaal bestaan.

Eerste klooster in Valkenburg

Het eerste klooster was gelegen op St. Pieter, gemeente Schin op Geul, vanaf 1940 gemeente Valkenburg-Houthem. Het klooster werd al snel te klein en er werd een verdieping opgebouwd, waarbij de zusters assistentie verleenden bij de bouwwerkzaamheden.

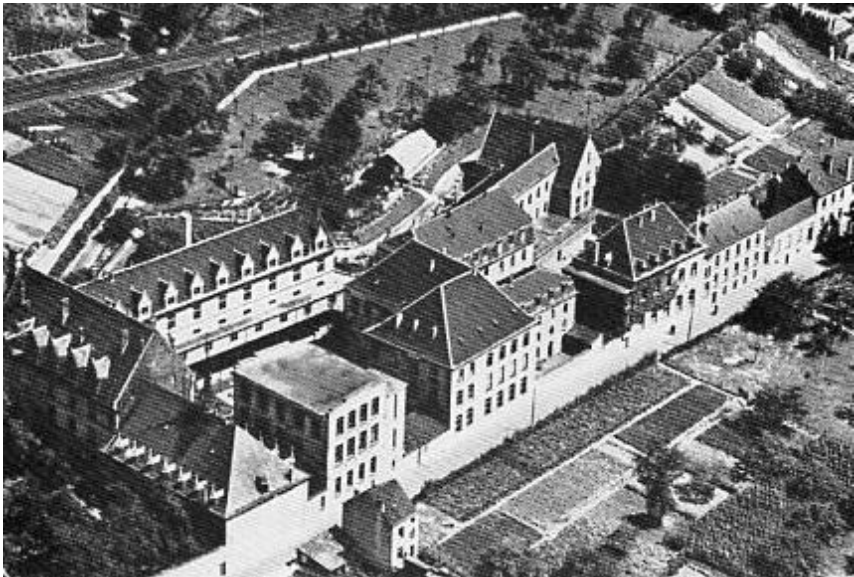
In Valkenburg werd een huis gesticht voor arme kinderen en kinderen uit de middenstand en er werden bejaarden opgenomen en verzorgd.

De eerste bejaarden werden in 1876 opgenomen ter verpleging. In 1877 kwam er een naai- en bewaarschool. In 1887 werden de jongens- en meisjeshuizen uitgebreid nadat eerst de benodigde gronden waren aangekocht.

Na de aankoop van een stuk grond gelegen tussen het klooster en de beide kindertehuizen werd in 1886 een kapel gebouwd. De kapel werd op 8 december van dat jaar ingezegend. Het zusterhuis werd in 1890-91 tegen de kapel aangebouwd.

In de kapel is momenteel de Hervormde Protestantse kerk gevestigd.

Op 6 september 1897 overleed moeder Alphonsa in Valkenburg. Zij had toen 30 jaar leiding gegeven aan de door haar gestichte congregatie, op 8 september werd ze begraven op het kloosterkerkhof. De congregatie telde toen 62 leden en bezat 2 huizen, 2 lagere scholen, 1 normaalschool en 3 Duitse schoolklassen.

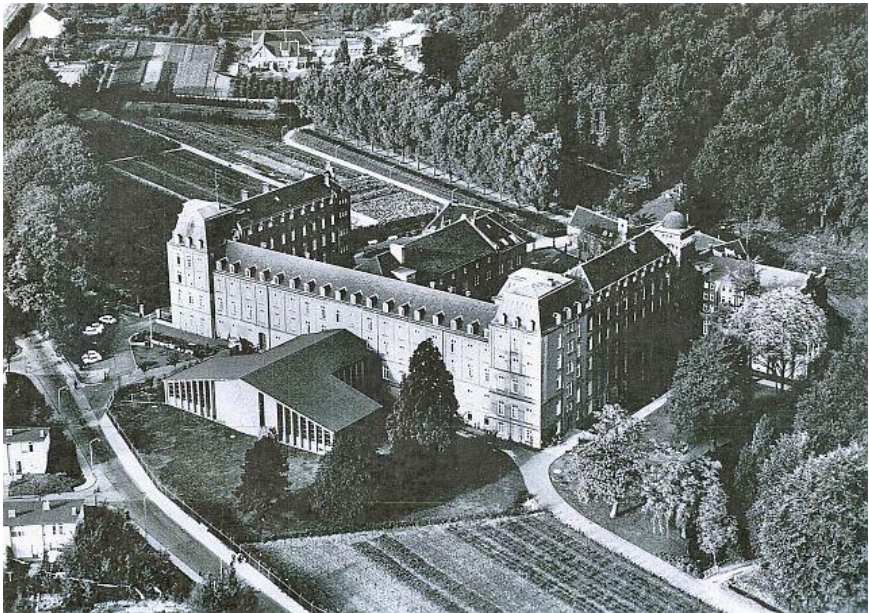

Het gebouwencomplex in Valkenburg

Tussen 1882 en 1961 ontstond een groot gebouwencomplex. Ondanks de grote omvang voldeed het instituut eind jaren 1950 niet meer aan de eisen van de tijd. De werkzaamheden die nodig waren voor een goede verzorging en onderwijs konden daar niet meer op een adequate wijze verricht worden.

Klooster v.m. Ignatiuscollege

Weer gingen ze op zoek naar een betere locatie. Deze werd gevonden aan de Kloosterweg te Valkenburg waar het voormalige Ignatiuscollege, van de jezuïeten al jaren leegstond. Na toestemming van Rome op 21 juni 1960 werd besloten het gebouw aan te kopen. 7 april 1961 werd de koopakte gepasseerd van het gebouw, dat nog steeds eigendom was van de jezuïeten. Op 16 mei 1961 overhandigde pater Seelen, de beheerder van het gebouw de sleutel en op 3 augustus 1961 werd de bouwvergunning verleend.

Boslust met de nieuwe kapel

Zo nam de ene groep religieuzen, ooit gevlucht in 1875 om met de congregatie te overleven, het gebouw over van een andere groep die in 1872 verbannen was.

De contacten tussen de zusters en de jezuïeten bestonden al lange tijd. Dit begon al tijdens de bouw van het Ignatiuscollege. Toen in 1894 de eerste vleugel van het college klaar was, hebben de zusters voor de paters en fraters

gekookt tot de keuken van het college gerealiseerd was. Als dank hiervoor kwam iedere dag een jezuïet de H. mis opdragen in de kapel van het St. Jozefklooster aan de Oosterweg.

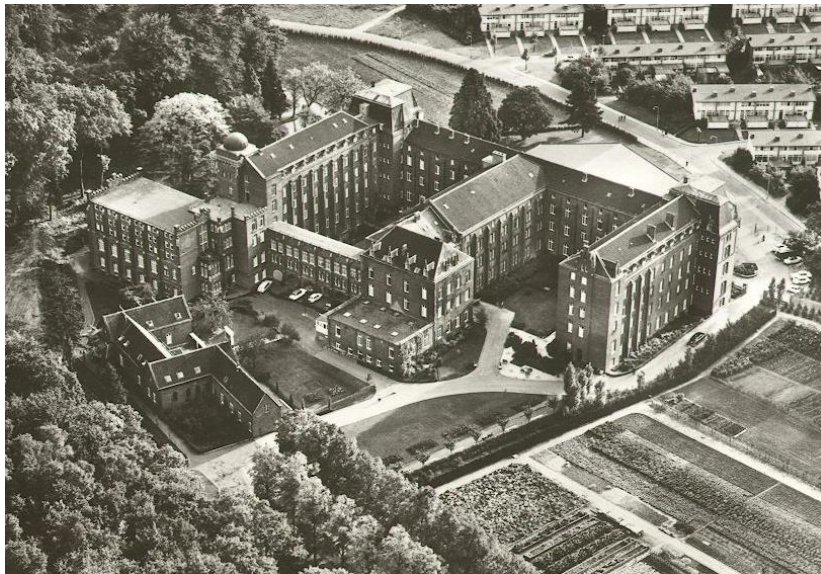
In september 1939 hadden de jezuïeten problemen met het verzorgen van de was. De was werd voordien in Aken verzorgd, maar door de oorlogsdreiging mochten ze de grens niet meer over. Ze hadden een voorraad was liggen van 6 weken waar ze geen raad mee wisten. De jezuïeten hebben toen de hulp ingeroepen van de zusters totdat ze iemand anders gevonden hadden. De zusters hebben het beddengoed gewassen en de sokken voor hen gestopt.

Huize Boslust

De naam Huize Boslust voor het bejaardentehuis en St. Jozefklooster was snel gevonden door de ligging aan de rand van een prachtig hellingbos. Deze naam zal de hierop volgende jaren een begrip zijn in Valkenburg en omgeving.

Na een grondige verbouwing en de aanbouw van een nieuwe kapel werd op 21 oktober 1964 verhuisd naar het nieuwe moederhuis. In het gebouw was plaats voor 100 zusters en 200 bejaarden die hier van hun levensavond konden genieten.

De zusters hadden net als de jezuïeten grote groentetuinen. Deze tuinen brachten voldoende op om voor een groot deel in de eigen behoefte en van de bejaarden te voorzien. Veel van deze groenten werd ingemaakt en ingelegd als voorraad voor de winter.

Boslust met tuinen

Viering honderdjarig bestaan van de congregatie in 1967

Op 6 september, de sterfdag van Moeder Alphonsa, was een plechtige Eucharistieviering in de kapel. Aansluitend werd een processie gehouden naar het kerkhof om een krans te leggen bij het graf van moeder Alphonsa en bloemen op de graven van de andere zusters.

Viering in de kapel t.g.v. het 100-jarig bestaan van de congregatie

Op 28 oktober, de eigenlijke feestdag, was weer een plechtige Eucharistieviering voorgegaan door mgr. Moors, bisschop van Roermond. Op 29 oktober was een drukbezochte receptie voor de bewoners van Valkenburg en omgeving. Op 30 oktober werd voor de bejaarden een feestmaal verzorgd. De bejaarden boden een enveloppe met inhoud aan, ten behoeve van de aanschaf van een nieuw orgel voor de kapel.

Klokkentoren

Bij de verbouwing van het Ignatiuscollege tot Huize Boslust werd ook de koepel van de voormalige sterrenwacht gerenoveerd. Deze koepel werd daarna gebruikt als klokkentoren van het nieuwe klooster.

Op 4 maart 1963 arriveerden 2 nieuwe klokken. Gegoten door gieterij Petit & Fritsen uit Aarle Rixtel. Een grote klok met een diameter van 63,5 cm genaamd "*Vredesklok*" met inscriptie "*Ere zij God in den hoge en vrede op aarde aan de mensen van goede wil*" en een kleine klok, diameter 54,7 cm, de "*Mariaklok*" met inscriptie "*Ave Maria Anno 1962*".

Op 28 oktober 1965 werd een derde klok toegevoegd, geschonken door de inwoners van Valkenburg met als inscriptie “*St. Jozef bescherm ons en heel Valkenburg*”.

De Mariaklok hangt momenteel in de separate klokkentoren van het in 1984-1985 gebouwde St. Jozefklooster. Op gezette tijden laat ze haar heldere geluid horen. Na de verhuizing naar het nieuwe St. Jozefklooster is een van de andere klokken naar het klooster van de paters op Cauberg gegaan. De bestemming van de derde klok is niet meer te achterhalen.

Stichting Kuborn

Op 15 november 1972 werd de Stichting Kuborn opgericht, genoemd naar de familienaam van Moeder Alphonsa, t.b.v. de oprichting en beheer van het bejaardentehuis. Vanaf 1 januari 1972 huurde Stichting Kuborn het bejaardentehuis-gedeelte van de zusters. Na enkele jaren werden veiligheidsvoorzieningen aangebracht door de stichting.

Duidelijk was dat het gebouw niet meer voldeed aan de eisen voor een bejaardentehuis. Dit gold voor de inrichting van het gebouw en de afstand tot het centrum van Valkenburg.

Er werden plannen gemaakt voor nieuwbouw. Verbouwing was niet zinvol want de kosten hiervoor waren even hoog als voor nieuwbouw. De plannen die werden gemaakt, hadden veel voor- en tegenstanders. Uiteindelijk werd besloten dat het Ignatiuscollege niet zou worden afgebroken.

Stichting Kuborn bouwde het nieuwe bejaardenhuis *Oosterbeemd* oostelijk van en dicht tegen de kern van Valkenburg en in Berg en Terblijt het tweede gebouw *Fonterhof*. In 1984 konden de bejaarde bewoners naar hun nieuwe behuizing.

St. Jozefklooster

De zusters bleven voorlopig in het oude gebouw. Na planning, ook weer met de nodige tegenwerking, bouwden de zusters ten noorden van het oude gebouw op de plek waar de groentetuinen geweest waren een nieuw St. Jozefklooster.

De eerste 32 zusters verhuisden naar de nieuwbouw op 6 en 7 mei 1985 en op 11 en 12 september volgden de overige zusters. In totaal verhuisden 57 zusters naar het nieuwe St. Jozefklooster.

In 1977 werd een woning gekocht aan de Roevoetstraat te Valkenburg. Hier hebben 7 zusters gewoond tot 1985.

In 1987 werd het huis aan de Stoepertweg 2 gekocht. Hier werd het Provinciaal gevestigd. In die tijd woonden er 4 zusters. In 2016 werd het weer verkocht.

Het in 1984-1985 gebouwde St. Jozefklooster

Academie voor Bewustzijnsontwikkeling

Er volgden nu enkele jaren van leegstand in Huize Boslust.

In maart 1985 vonden de eerste onderhandelingen plaats met de Academie voor Bewustzijnsontwikkeling (T.M. Transcendente Meditatie) van de Maharishi Mahesh Yogi. Zij waren op zoek naar een groot gebouw om hun activiteiten te verwezenlijken.

Voor de verkoop hadden de zusters vergunning nodig van het Bisdom Roermond. Het Bisdom zag liever een andere koper en zocht hiernaar, maar deze zoektocht had geen resultaat. Het Bisdom gaf het advies de verkoop voor te leggen aan de Congregatie van Religieuzen te Rome.

Op 29 juli 1985 gingen Zr. Marie José Locks en Zr. Martha Lamers per vliegtuig naar Rome waar ze op 30 juli de Pauselijke goedkeuring kregen. Op 15 augustus 1985 passeerde de koopakte en was het gebouw eigendom van de Stichting Academie voor Bewustzijnsontwikkeling (SABO) gevestigd in Laag-Soeren in Gelderland.

Andere plaatsen waar de zuster werkzaam zijn/waren

Klimmen

Op 20 mei 1923 werd in Klimmen in een deel van het huis van de fam. Meex een klooster gesticht. Later werd dit huis tot 1 januari 1982 het gemeentehuis van Klimmen. Hierna werd Klimmen als gevolg van een herindeling bij de gemeente Voerendaal gevoegd.

Op 22 mei 1923 werd in Klimmen een kleuter- en een jongensschool geopend. Een aantal van de zusters was in het onderwijs werkzaam bij de kleuter- en de meisjesschool die op 22 mei 1928 werd geopend.

Op 1 mei 1928 was de nieuwbouw van het St. Jozefklooster in Klimmen geopend. De zusters zijn verder in Klimmen werkzaam geweest in het consultatiebureau en de bejaardenzorg.

In 1968-1969 werd een nieuwe kapel aan het klooster en een nieuw bejaardentehuis gebouwd in Klimmen. In Klimmen zijn veel zusters in de loop van de tijd werkzaam geweest. Permanent waren dat 10 zusters en verbleven 30 bejaarden in het tehuis. In 1975 werkten 8 personeelsleden in het bejaardentehuis. De activiteiten van de zusters in Klimmen werden in 1998 beëindigd en de gebouwen aan de gemeente verkocht.

Overige plaatsen

In veel plaatsen in Zuid-Limburg en daarbuiten zijn voor een korte of langere tijd kloosters door de zusters gesticht. De activiteiten bestonden hoofdzakelijk uit onderwijs, ziekenverzorging en bejaardenzorg.

Voor Zuid-Limburg was dat naast de grotere gemeenschappen Valkenburg en Klimmen o.a. in Beek, Stein, Amby, Elsloo, Heerlen, Wijlre, Noorbeek, etc. Buiten Limburg in Dreumel Gelderland en Schoonhoven.

In Duitsland o.a. in Tecklenburg, Aegidienberg, Elsen, Schweich, Unkel en Königswinter.

Brazilië

Eind augustus 1925 kwam bij de Moeder Overste het verzoek binnen om in de missie in Brazilië te komen werken in de melaatsenzorg. Omdat al geruime tijd behoefte bij de zusters was om missiewerk te gaan verrichten werd deze aanvraag meteen in overweging genomen.

In Brazilië was gestart met de bouw van een melaatsenziekenhuis en de katholieke overheid wenste dat dit ziekenhuis door zusters beheerd zou worden. De zusters kregen deze aanvraag voorgelegd en er was grote bijval. Het aantal aanmeldingen was zo groot dat geloot moest worden om te bepalen wie naar Brazilië kon gaan.

In eerste instantie werden 8 zusters door loting aangewezen. Deze zusters kregen meteen les van een jezuïet in de Portugese taal om zich op hun taak voor te bereiden.

Op 20 januari 1926 was het zover dat de zusters uit Amsterdam met de boot "Gelria" konden vertrekken. De boot voer niet verder dan Rio de Janeiro. Na een avontuurlijke reis kwamen ze uiteindelijk op 18 februari aan in Curitiba. Hier

was het ziekenhuis nog in aanbouw. Na het gereedkomen van het ziekenhuis op 20 september werd natuurlijk meteen aan het werk gegaan. Op 30 september 1926 vertrokken nog eens 8 zusters naar Brazilië omdat grote behoefte was aan medische verzorging voor de melaatsen.

De aanwezigheid van de zusters in Brazilië is in de loop van de jaren steeds groter geworden en momenteel is het overgrote deel van de congregatie woonachtig en werkzaam in Brazilië.

Het generaalat en het generale secretariaat zijn gevestigd in Curitiba in de staat Paraná. Verder zijn de zusters in heel Brazilië in grotere en kleinere gemeenschappen actief, woonachtig in kloosters. De werkzaamheden bestaan uit zielzorg, ziekenverzorging en onderwijs.

Verder zijn veel van de Braziliaanse zusters uitgezonden naar de missiegebieden in Honduras, Angola Afrika en Timor Indonesië.

Aantal zusters

Bij een telling op 7 april 2021 had de congregatie 251 leden, waarvan 198 zusters die de eeuwige gelofte hadden afgelegd. De andere leden zijn aspiranten, postulanten, novicen en junioristen. De laatste 10 jaren zijn 42 zusters uitgetreden en 64 zusters overleden. 50% van de congregatielieden is ouder dan 70 jaar.

In het St. Jozefklooster in Valkenburg verblijven in januari 2022 nog 11 zusters. In Duitsland in Aegidienberg 4, Schweich 4 en in Unkel 1.

Envida

Het St. Jozefklooster in Valkenburg is verkocht aan zorginstelling Envida om er een verzorgingshuis van te maken. Het verkoopcontract is op 30 december 2020 ondertekend.

De verbouwing is inmiddels voltooid en eerste bewoners zijn nu woonachtig in het verzorgingshuis.

Voor de zusters is een aparte vleugel gereserveerd waar ze hun levensavond kunnen doorbrengen. In januari 2022 is de gemiddelde leeftijd van de Valkenburgse zusters 88 jaar.

Geraadpleegde literatuur en bronvermelding

H.J.M. Keulen - Historische en Heemkundige studies in en rond het Geuldal - Jaarboek 1996: Van Jezuietencollege tot Academie voor Bewustzijnsvorming.

Dr. E. M. Kruytzer - 100 jaren Congregatie der Franciscanessen van de H. Joseph Huize Boslust 1967

Archief Congregatie Franciscanessen van de H. Joseph

Kroniek van de Franciscanessen van de H. Joseph

Moeder Alphonsa Kuborn, uitgave Franciscanessen van de H. Joseph

Emile Brouwers - Duizend jaar Klimmen 968-1968